

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2023

Tina Rozsypalová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Tina Rozsypalová

Terapeutický potenciál zvířat

Olomouc 2023

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Svoboda, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Terapeutický potenciál zvířat“ vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů, uvedených v seznamu použitých zdrojů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Tina Rozsypalová

Poděkování

Nejprve bych ráda poděkovala Mgr. Pavlu Svobodovi, Ph.D., vedoucímu bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině a přátelům, díky jejichž podpoře jsem mohla bakalářskou práci dokončit.

Ráda bych také poděkovala sociálním pracovníkům za ochotu a spolupráci při mém výzkumu.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Tina Rozsypalová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Svoboda, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Terapeutický potenciál zvířat
Název v angličtině:	Therapeutic potential of animals
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá terapeutickým potenciálem zvířat z pohledu sociálních pracovníků. V teoretické části se zabývám definicí a vlivem zooterapie a také jednotlivými odvětvími terapie za pomoci zvířat, a to dle metod a druhu terapie dle zvířete. V praktické části se zabývám kvalitativním výzkumem, který probíhá pomocí polostrukturovaného rozhovoru realizovaného se sociálními pracovníky, kteří mají s terapií s pomocí zvířat vlastní zkušenosti, a tak mohou reflektovat své zkušenosti v této oblasti. Na závěr práce je provedeno shrnutí výsledků a odpovědí na otázky zjištěných z provedených rozhovorů.
Klíčová slova:	Zooterapie, animoterapie, terapie, sociální práce, sociální pracovník
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the therapeutic potential of animals from the perspective of social workers. The theoretical part focuses on the definition and impact of animal-assisted therapy, as well as the different branches of therapy using animals, according to the methods and type of therapy used with the animals. In the practical part, a qualitative research is conducted through semi-structured interviews with social workers who have their own experience with animal-assisted therapy, and can reflect on their experiences in this field. To conclude, the results and answers to the research questions are summarized based on the conducted interviews.
Klíčová slova v angličtině:	Animal-assisted therapy, pet therapy, therapy, social work, social worker
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	36 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

Obsah

Úvod	8
1 Zooterapie.....	9
1.1 Pojem zooterapie.....	9
1.2 Historie a vývoj zooterapie	9
1.3 Metody zooterapie	11
1.4 Formy zooterapie	12
1.5 Druhy zooterapie dle zvířete	13
1.5.1 Canisterapie	13
1.5.2 Felinoterapie	14
1.5.3 Hipoterapie	15
1.5.4 Delfinoterapie	16
1.5.5 Lamaterapie	16
1.5.6 Insectoterapie.....	17
1.5.7 Ornitoterapie.....	17
1.5.8 Terapie s malými zvířaty	18
1.5.9 Terapie s hospodářskými zvířaty	19
1.5.10 Terapie s exotickými a volně žijícími zvířaty	20
1.6 Vliv zooterapie.....	20
2 Praktická část.....	22
2.1 Téma a cíle výzkumu	22
2.2 Výzkumná metoda	23
2.3 Výzkumný vzorek a jeho výběr	24
2.4 Vyhodnocení získaných dat	24
2.5 Výsledky výzkumu a jejich interpretace.....	25
2.6 Výsledky	35
2.7 Shrnutí výzkumu.....	38

Závěr.....	40
Seznam použitých zdrojů a literatury	41
Seznam tabulek.....	44

Úvod

Téma mé bakalářské práce je „Terapeutický potenciál zvířat“. Tuto problematiku jsem si zvolila, protože v terapii za pomoci zvířat vidím obrovský potenciál, který je dosud nedostatečně využíván. Od dětství jsem vyrůstala se zvířaty a nedokážu si život bez nich představit. Zvířata mě stále provází a sama jsem si všimla, že jejich přítomnost dokáže prokazatelně snížit hladinu stresu a přispět k fyzické i psychické pohodě člověka. Zooterapie mě dlouhodobě zajímá a ráda se dozvídám nové informace.

Volba tématu mé bakalářské práce souvisí také s tím, že myšlenka symbiózy zvířete s lidmi je mi velmi blízká. Zvířata jsou neoddělitelnou součástí lidské populace a mají nezastupitelnou roli v interakci s člověkem. Bez ohledu na to, zda jsou divoká nebo domestikovaná, chovaná pro užitek či potěšení, jsou všude kolem nás a my se od nich můžeme mnohé naučit. Učí nás respektovat druhé, opatrovat je, chránit a také se nebát projevovat emoce.

Věřím, že zvířata mají vysoce pozitivní vliv na harmonický rozvoj duše člověka, a to pro všechny lidi. Tento potenciál můžeme využít v mnoha oblastech, například v sociální pedagogice, kde se zooterapie stává nepřímou výchovnou metodou této disciplíny.

V teoretické části práce se budu zabývat definicí a vlivem zooterapie a také jejími jednotlivými odvětvími, a to dle druhu a metod. Zooterapie je vyhledávanou terapeutickou metodou v zařízeních sociálních služeb, a to u všech cílových skupin, i když v České republice zatím není tak často využívána jako v zahraničí. Jedná se o podpůrnou léčebnou metodu, jejíž podstatou je vztah založený na důvěře mezi člověkem a zvířetem. Aby ale bylo zvíře způsobilé pro výkon zooterapie, musí projít speciálním výcvikem. Již pouhá přítomnost zvířete v blízkosti člověka způsobuje, že klient pocítuje klid a bezpečí. Zároveň u něj dochází ke snížení hladiny stresu či napětí. Zvířata dokážou u člověka také vzbudit silné emoce, čímž následně dochází k podpoře psychické stimulace. Proto jsem se ve své praktické části rozhodla zaměřit přímo na sociální pracovníky, kteří se v rámci své práce setkávají s využitím zooterapie. Cílem mé práce je vyhodnotit jejich názory na terapeutický potenciál zvířat.

Praktická část mé práce se tedy zabývá metodikou a výsledky rozhovorů se sociálními pracovníky, kteří mají s terapií za pomoci zvířat vlastní zkušenosti, mohou tak reflektovat své zkušenosti v oblasti terapeutického potenciálu zvířat.

1 Zooterapie

Existuje mnoho definic a vymezení zooterapie. Můžeme se setkat s názvy jako zooterapie, animoterapie, animalterapie a zoorehabilitace. V zahraniční literatuře se obvykle používají pojmy jako pet-facilitated therapy, pet-therapy, human-animal bond, zootherapy, animaltherapy a animal-facilitated therapy.

1.1 Pojem zooterapie

Zooterapie může být popsána jako obor, který se opírá o interakce lidí se zvířaty a je považován za doplňkovou metodu psychoterapie. Zvíře zde působí jako tzv. koterapeut a slouží jako prostředník mezi terapeutem a klientem (Galajdová, 1999). Mnoho autorů chápe zooterapii jako proces využívající různé formy terapeutického kontaktu s lidmi. Vztahy mezi lidmi a zvířaty mohou mít pozitivní sociální a emocionální léčivé účinky, které napomáhají ke zlepšení zdravotního stavu, např. motoriky, paměti nebo odstranění stresu. Zooterapie se neomezuje pouze na běžná domácí zvířata, ale také na ryby, hmyz, drobné hlodavce, ptáky a plazy (Nerandžič, 2006).

Člověk je součástí přírody, a proto je přirozené využívat kontakty s dalšími živými tvory. Při terapiích se však nemusí využívat pouze zvířata, ale i rostliny. Zvířata a rostliny mohou nabídnout pocit klidu, bezpečí, důvěry a mohou také předávat lásku a energii (Česká průmyslová zdravotní pojišťovna: Zooterapie, online). Nicméně je důležité mít kladný vztah ke zvířatům, protože zooterapie nemůže být realizována s někým, kdo se zvířat bojí nebo k nim má odpor. Dále je třeba zohlednit povahu a potřeby klienta, aby bylo pro zooterapii zvoleno správné zvíře (Bicková, 2020).

Zooterapie se využívá v mnoha zařízeních, organizacích a jako podpůrná léčba u dlouhodobě nemocných. Zařazena je do oblasti sociálních služeb, nemocnic a školských zařízení (Nerandžič, 2006).

1.2 Historie a vývoj zooterapie

Člověk je od svého zrodu úzce spjat s přírodou, ve které žije. Toto pouto se projevuje především v jeho blízkém vztahu ke zvířeti, který se vyvíjel tisíce let. Prvním domestikovaným zvířetem byl pes. Zhruba před 100 000 až 60 000 lety začali psi žít vedle člověka a od počátku plnili funkci pomocníků (hlídačů, lovců, pastevců), avšak zastávali i hygienické a společenské funkce. Tuto skutečnost potvrdily i archeologické nálezy, konkrétně společné pohřbívání psů a lidí (Lacinová in Velemínský a kol., 2007).

V minulosti nebylo výjimkou, že lidé záměrně využívali léčebné účinky zvířete. Dle teorie harvardského biologa Edwarda Osborna Wilsona mají lidé biologicky zakódováno využívání léčebné symbiózy se zvířaty různým způsobem (využívání živočišného tepla, antiseptika ve slinách léčící kupříkladu bércové vředy). Již ve starém Řecku věděli o zvláštním působení zvířat, ve středověkých studených hradech přikládali malé psy na místa, která byla postižená revmatismem. V 8. a 9. století se v Belgii v léčebných zařízeních terapeuticky nasazovali zvířecí pomocníci a v 18. století se v Anglii pacienti v ústavu pro duševně nemocné starali o zahrádky a malá zvířata (Velemínský a kol., 2007).

V roce 1867 byly v německém Bethelu využívány různé druhy zvířat k léčení epileptiků. Dodnes je toto léčebné centrum stále v provozu. Během první a druhé světové války byli v USA psi využíváni k rehabilitaci válečných veteránů. V roce 1966 byli v Norsku psi a koně zařazeni do léčebného režimu v centru rehabilitace pro zdravotně postižené. Avšak až v 60. letech minulého století začal systematický výzkum přínosu zvířat pro člověka na vědecké úrovni, ačkoliv tato možnost byla pozorována a ověřována po staletí.

Průlom nastal v roce 1969 v USA, kdy se psychiatrovi Borisi Levinsonovi podařilo vzbudit pozornost lékařů a vědců a upozornit je na možnosti, jež zvířata nabízejí. Levinson vyjádřil hypotézu, podle níž zvířata nejsou zdrojem vyléčení, ale spíše sociálním katalyzátorem, který zahajuje a podněcuje sociální kontakt. Teprve v roce 1982 byla vytvořena nová vědní disciplína nazvaná Pet-facilitated therapy, tedy zvířaty podporovaná terapie. Publikace se začaly věnovat této problematice a v roce 1992 byla založena mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organizations), která sdružuje jednotlivé národní organizace zabývající se výzkumem i praktickou aplikací terapeutických programů se zvířaty. Tato asociace koordinuje aktivity, usnadňuje výměnu nejnovějších poznatků a zkušeností, vypracovává mezinárodní standardy a zvyšuje informovanost laické i odborné veřejnosti o této problematice. Česká republika se stala členem této asociace od roku 1995 prostřednictvím národní asociace AOVZ (Asociace odpovědného vztahu k malým zvířatům).

Léčba za pomoci zvířat tedy není úplně novou myšlenkou, její kořeny sahají až do pravěku. Nicméně širší terapeutické využití psů a zvířat obecně se prosazuje v celosvětovém měřítku až v posledních desetiletích.

1.3 Metody zooterapie

V zooterapii rozlišujeme tyto metody:

- a) Animal Assisted Activities (AAA) jsou neformální setkání klientů se speciálně vybranými zvířaty, která se konají za účelem motivace, vzdělávání, relaxace nebo terapeutických účelů s cílem zlepšit kvalitu života klienta. Tyto aktivity se uskutečňují v přítomnosti vyškoleného majitele zvířat a personálu zařízení. Výsledky AAA nelze objektivně měřit nebo pozorovat, protože se projevují pouze v radosti, spokojenosti a štěstí klientů (Lacinová, 1997). Nejčastějšími klienty AAA jsou osoby v zařízeních sociálních služeb, školských zařízeních a zdravotnických zařízeních (Freeman in Velemínský a kol., 2007).

AAA lze dále rozdělit na dvě kategorie:

Pasivní – jedná se o nejjednodušší formu, která se projevuje například umístěním akvária nebo klece s ptáky do sociálního nebo zdravotnického zařízení. Tato forma pomáhá klientům získat pocit klidu a potěšení a odvést jejich pozornost od možných negativních skutečností. Navíc zpříjemňuje pracovní prostředí personálu, který si může také pozorováním a péčí o zvířata zpestřit odpočinkový čas. Tento typ je nazýván pasivní, protože se zde klient o zvíře přímo nestará (Freeman in Velemínský a kol., 2007).

Interaktivní – u této metody se rozlišuje mezi rezidentním a návštěvním typem (Galajdová, 1999). Rezidentní typ znamená, že zvíře je v zařízení stále přítomno a pečují o ně klienti nebo personál. Tento typ vyžaduje pečlivou přípravu a zvážení možností zařízení s ohledem na potřeby zvířat i klientů. Hlavně se využívají malá zvířata, jako jsou kočky, drobní savci nebo ptáci. Návštěvní typ spočívá v tom, že pečlivě vybraná, otestovaná a zdravá zvířata (nejčastěji psi, kočky nebo drobní savci) dochází se svými majiteli do zařízení na omezenou dobu.

- b) Animal Assisted Therapy (AAT) se zaměřuje na léčbu za pomoci zvířat, která splňují specifické požadavky a jsou nedílnou součástí léčebného procesu. Tuto terapii poskytuje a řídí profesionál s odbornými znalostmi a je zaměřena na podporu zlepšení tělesných, sociálních, emocionálních a kognitivních funkcí lidí. Podobně jako Animal Assisted Activities (AAA) se AAT provádí v různých prostředích a může být individuální nebo skupinová. Výsledky terapie jsou objektivně pozorovatelné a měřitelné, celý proces terapie je dokumentován a vyhodnocován.

- c) Animal Assisted Education (AAE) je metoda využívající zooterapii jako formu vzdělávání, která je založena na kontaktu mezi člověkem a zvířetem s cílem rozšířit nebo zlepšit výchovu, vzdělávání a sociální dovednosti klienta. Tato forma vzdělávání se provádí prostřednictvím přirozeného nebo cíleného kontaktu mezi člověkem a zvířetem a zahrnuje přednášky, besedy, ukázky, zájmové kroužky a další aktivity (Freeman in Velemínský a kol., 2007).
- d) Animal Assisted Crisis Response (AACR) je metoda intervence v krizových situacích, která využívá přirozený kontakt zvířete a člověka v krizových situacích. Tato metoda je zaměřena na snižování stresu a celkové zlepšení psychického i fyzického stavu klienta v krizových situacích, jako jsou například evakuace, přírodní katastrofy, teror a kriminalita (Tvrdá, 2020).

1.4 Formy zooterapie

Freeman (2007) uvádí, že zooterapie má několik různých forem. Nejrozšířenější je zooterapie návštěvních programů, kdy zooterapeutický tým navštěvuje klienta v jeho zařízení nebo domácnosti. Další možností jsou jednorázové aktivity, jako jsou ukázky, prezentace, přednášky a setkání, které jsou určeny veřejnosti nebo uzavřeným skupinám. Pobytové programy na statcích a farmách jsou také k dispozici, mohou být buď jednorázové, nebo pravidelné, a mohou se kombinovat s ozdravnými a poznávacími programy. Rezidenční program zahrnuje trvalé umístění zvířete v zařízení, zatímco ambulantní program využívá zvíře k terapii v ordinaci, kam klient dochází. Tato forma terapie slouží k odbourání stresu, strachu, motivaci a spolupráci klienta. Důležitým prvkem je také program péče o zvíře, jenž motivuje k práci, samostatnosti, zodpovědnosti, pravidelným návykům a dalším dovednostem.

Všechny formy zooterapie lze provádět jak s jednotlivci, tak skupinově. Pro zlepšení účinků je možné kombinovat různé druhy zvířat při jednom sezení a spojit zooterapii s aromaterapií nebo arteterapií. Zooterapii lze také využít jako uvolňovací techniku před dalšími metodami či terapiemi. Po zooterapii lze například zařadit masáže, různá cvičení nebo další formy terapie díky uvolnění klientů a zlepšení jejich psychického rozpoložení (Freeman in Velemínský a kol., 2007).

1.5 Druhy zooterapie dle zvířete

V terapii za pomoci zvířat lze využít nejen běžně domestikovaná zvířata, jako jsou psi, kočky a koně, ale také ryby, hmyz, drobné hlodavce, ptáky a plazy (Nerandžič, 2006).

1.5.1 Canisterapie

Canisterapie je forma terapie, která využívá speciálně vycvičeného psa. Termín „canisterapie“ byl poprvé použit v roce 1993 a jeho autorkou je Jiřina Lacinová. Jde o složeninu z latinského slova „canis“ (pes) a řeckého slova „terapie“ (léčba). Je důležité si uvědomit, že ne každý pes je vhodný pro canisterapii, protože to závisí na jeho povaze, výchově a sociální adaptaci (Velemínský a kol., 2007). Neexistuje žádné specifické nebo ideální plemeno psa pro canisterapii, protože každý člověk ho vnímá jinak, a to v závislosti na věku a situaci (Galajdová, 2011).

Pes je nejběžnějším a nejoblíbenějším domácím mazlíčkem, který dokáže chránit, hlídat a být asistentem pro osoby se zdravotním postižením. Proto se stal populárním zvířetem pro využití v zooterapii. Základním cílem canisterapie je podpořit pohyb klienta, prevence depresí a stresu, zlepšení sociální komunikace a aktivace samoléčebných schopností klienta (Nerandžič, 2006).

Pes je v canisterapii vnímán jako partner a plnohodnotný člen týmu. Tento přístup zdůrazňuje důležitost dodržování zásad a zajištění pohody zvířete. Mezi základní zásady canisterapie patří prevence hladu a žízně, minimalizace nepohodlí, bolesti a nemocí u zvířete. Psovi se musí umožnit, aby se choval přirozeně, proto je třeba minimalizovat jeho strach a úzkost. Terapie by neměla způsobovat zvířeti jakékoli nepohodlí nebo nepříjemné pocity, ale měla by být založena na oboustranné pomoci a pozitivních emocích (Svobodová a kol., 2010).

V canisterapii se často využívá metoda polohování klienta, jež spočívá v přenosu energie a tepla z těla psa na člověka. Tato forma canisterapie je oblíbená zejména u seniorů a osob s těžkým tělesným a mentálním postižením (Karásková a Dohnal, 2011). Nejběžnější formou canisterapie je návštěvní program, kdy terapeut se psem pravidelně navštěvuje různá zařízení v předem domluveném termínu a čase. Celý program je přizpůsoben potřebám a přáním klientů i psa. Při canisterapii je však důležité dodržovat určitá pravidla, například omezit frekvenci terapie psa na maximálně třikrát týdně (Kalinová, 2003).

1.5.2 Felinoterapie

Felinoterapie se zakládá na vztahu mezi člověkem a kočkou a má pozitivní vliv na oba subjekty (Kalinová, 2003). Podobně jako u psů jsou kočičí teplota těla, dotek a vibrace vyplývající z kočičího vrnění využívány k uvolnění těla a mysli a prohrátí svalů. Hmatové stimuly poskytované kočkami a jejich srstí přinášejí příjemné prožitky a uklidňují psychické i fyzické napětí (Velemínský a kol., 2007).

Kočky mají schopnost vyvolávat u lidí pocit absolutního klidu a vyrovnanosti, což vede k relaxaci a uvolnění. Jejich mrštnost a elegance uspokojují vizuální vnímání a mohou podporovat sebevědomí, sebepochopení a sebedůvěru. Navíc jsou kočky pořádkumilovné a zvědavé, což může být pro děti dobrým příkladem vhodného chování (Forman a Niederwieser, 2001).

Statistické výsledky z Austrálie a USA ukazují, že majitelé koček mají menší riziko úmrtí na infarkt myokardu a mrtvici. Kočky jsou obecně velmi pozitivním faktorem v životě lidí, zejména pro děti a seniory, kteří potřebují kontakt s živým tvorem. Kontakt s kočkou může seniorům pomoci s bolestí a trápením a odvrátit pozornost od všednosti a stereotypu, což může klienta velmi motivovat. U dětí může kontakt s kočkou podporovat rozvoj estetického a hudebního vnímání, může pomoci při soustředění, podporovat fantazii a rozveselovat. Kočky také motivují k pohybu, např. děti s dětskou mozkovou obrnou, uklidňují agresivní děti nebo děti s ADHD (Nerandžič, 2006). Kontakt s kočkou podporuje také estetické cítění a rozvíjí schopnost komunikace u dětí. Děti s kočkami hrají loutkové divadlo, což podporuje představivost, navazují se zvířetem kontakt a napodobují reakce zvířete na různé podněty (Hypšová, 2007).

Škála klientů felinoterapie je velmi široká, protože tato forma zooterapie není omezena ani věkem klientů, ani rozmanitostí jejich onemocnění či postižení. Jednou z kontraindikací je pouze přítomnost alergie na srst kočky nebo strach klienta. Personál, který je zodpovědný za péči o klienta, individuálně rozhoduje o vhodnosti felinoterapie. Tato terapie se provádí formou návštěvní služby, během níž si klienti povídají s chovatelem nebo samotným zvířetem, hladí ho a starají se o něj (např. pročešávání srsti, krmení, procházky). Jednou z nejčastějších aktivit je hraní loutkových představení, na kterých se klienti často sami podílí. Garnier (2019) také zmiňuje terapii kočičím předením. Uvádí, že výzkumy potvrdily, že vibrace na nízké frekvenci, jako je předení, mohou mít uklidňující účinky, pomáhají snižovat stres a nespavost. Navíc se tvrdí, že tato forma terapie může zvýšit hladinu hormonu serotoninu, jenž je spojován s pocitem štěstí (Garnier, 2019).

1.5.3 Hipoterapie

Terapie pomocí koní, známá také jako hipoterapie, je komplexní a interaktivní forma terapie, která má za cíl zlepšit pohybové schopnosti pacientů a zpomalit nežádoucí procesy v lidském organismu. Stejně jako u předchozích zooterapií jde i zde o vzájemné působení mezi dvěma druhy, tedy mezi člověkem a koněm. Hipoterapie může být prováděna kvalifikovanou osobou s odborným vzděláním v nelékařském nebo lékařském oboru, avšak vždy musí být navržena rehabilitačním odborníkem, který provede detailní analýzu nemoci nebo zdravotního postižení klienta. Hipoterapie je nejčastěji využívána ve fyzioterapii, a to díky efektivnímu působení pohybu koně na člověka. Specifický pohyb koně přenáší energii na jedince, který sedí nebo leží na jeho hřbetě bez sedla (Hermannová, Münichová a Nerandžič, 2014).

Během hipoterapie dochází k přenosu nervových impulzů do nervového systému člověka, zejména do mozku. Díky podobnému pohybovému stereotypu chůze jako má člověk je centrální nervový systém jedince s pohybovým postižením nucen zpracovávat a vysílat vjemy a příkazy, které by normálně vysílal i při lidské chůzi. To umožňuje dosáhnout pokroku v rehabilitaci pohybu u dětí i dospělých, trpících poruchami koordinace, rovnováhy a vývoje vzpřimování (Centrum Kociánka: Hipoterapie, online). Pohyb hřbetu koně nahoru a dolů, doprava a doleva, dopředu a dozadu během chůze umožňuje správné pohyby pánve. Toto je klíčový prvek hipoterapie, jehož nelze dosáhnout jinými formami zooterapie (Svítání, z. s.: Hipoterapie, online). Během hipoterapie dochází ke spojení pohybu člověka s koněm, a proto se většinou nepoužívá sedlo, aby se dosáhlo užšího kontaktu člověka s koněm a přenosu tepla. Klienti sedí na měkké podložce s úchytkami pro zajištění bezpečnosti (Zdravě.cz: Hipoterapie – léčba koňským hřbetem, online). Jízda na koni pozitivně ovlivňuje pohybový systém. U pacientů po úrazech tento systém stimuluje a u nemocí, jejichž průběh se zhoršuje, dochází díky jízdě na koni ke zpomalení průběhu nemoci. Během rekonvalescence se také urychluje proces hojení. Po úrazech pohybového systému pomáhá jízda na koni s návratem k dřívějšímu stavu bez následků. Kůň také pomáhá s vadným držením těla, a to zejména v případech, kdy není špatná poloha ještě zcela fixována. Hipoterapie má pozitivní účinky nejen na fyzickou stránku člověka, ale také na psychickou. Vyšší tělesná teplota koně navozuje pocit klidu a prospěšné je i hlazení srsti koně (Nerandžič, 2006).

1.5.4 Delfinoterapie

Při delfinoterapii dochází k synergickému působení mezi člověkem a delfíny. Kontakt s delfínem přináší pocit uvolnění, nadšení z nových zážitků a působí jako přirozená forma terapie. Během plavání s delfíny si klient často ani neuvědomuje, že se jedná o terapii. Výsledky delfinoterapie se projevují rychleji než u jiných druhů, například u canisterapie, což je způsobeno velkou motivací klientů a účinkem terapie na psychiku. Klienti jsou motivováni k pohybu různými hrami, jako je například plavání s delfínem nebo házení míčem. Delfinoterapie se obvykle provádí během desetidenního pobytu, a to nejlépe jednou ročně (Therapy-centre: Terapeutický účinek delfinoterapie, online).

Delfíni mají schopnost skenovat okolí pomocí sonaru, který jim slouží zejména k navigaci pod vodou. Díky této schopnosti mohou také prozkoumat tělo klienta a zjistit, na kterou část se mají zaměřit během terapie. Nicméně zda a kdy budou skenovat, záleží plně na nich. Delfíni si sami volí, na kterou část těla se zaměří. Není jim nic vnucováno (Delfinoterapie, 2023). Delfíni určení k terapii jsou vyškoleni na kontakt s lidmi a jsou na ně zvyklí. Terapie spojená s plaváním, během níž se klienti mohou delfínů dotýkat a pozorovat je, má pozitivní vliv na zdraví klientů. Pro správný průběh delfinoterapie je nezbytný speciální tým, který zahrnuje delfínové trenéry, veterináře, terapeuty a další (Dolphins-World, 2023). Nicméně i přesto, že jsou delfíni zvyklí na lidi, stále existuje riziko zranění klienta, protože jde o velká zvířata. Delfinoterapie patří mezi nejdražší formy terapie a její účinky jsou stále předmětem výzkumu. Někteří odborníci vnímají delfinoterapii jako zázračnou, protože se u klientů projevují maximální pokroky během několika dnů. Jiní však mají k této terapii negativní postoj a vnímají delfíny jako nepředvídatelná zvířata a terapii jako potenciálně nebezpečnou (Delfinoterapie, 2023).

1.5.5 Lamaterapie

Lamy jsou trpělivá, přátelská a zvědavá zvířata, s nimiž se lze mazlit a jež je možné vést, a proto jsou vhodná pro interakci s lidmi se zdravotním postižením (Bajtlerová a kol., 2012). Existuje několik terapeutických zařízení, která využívají lamaterapii u lidí s různými nemocemi a zdravotními postiženími. Kontakt s lamami není určen pouze pro tyto osoby, ale pro všechny (Stegemann in: Sborník příspěvků, 2004). Lamy se také využívají při práci s klienty s poruchami chování a vnímání, zdravotními postiženími, léčbou závislostí, depresí a rekonvalescencí po infarktu. Práce s dospělými mentálně postiženými klienty má výrazné pozitivní výsledky. Lamy jsou velmi zvědavé a snadno se učí, což umožňuje snadnou

manipulaci s nimi. Cvičené lamy mohou chodit na vodítku, překonávat překážky, vozit děti a lehnout na povel. Běžný postup lamaterapie zahrnuje propuštění lam do výběhu, pozorování a mazlení se se zvířaty, podávání pamlsků a procházky s lamami v přírodě, následované jejich česáním pod dohledem majitelů a terapeutů (Kolektiv autorů, 2012). Lamy projevují také opatrné chování, takže nevyplaší ani citlivého klienta. Pokud jsou oslovovány jménem, brzy se naučí na ně reagovat.

1.5.6 Insectoterapie

Insectoterapie využívá hmyz k terapeutickým účelům, zejména jeho pohyb a barevnost, ale také přikládání na tělo a dotyk (Velemínský a kol., 2007). Součástí insectoterapie je také apiterapie, která je definována jako léčení pomocí včelích produktů a přípravků z nich vyrobených. Včelí med, vosk nebo propolis jsou známy jako přírodní prostředky pro udržení zdraví, ale můžeme se také setkat s neobvyklou léčbou pomocí včelího jedu. Tu však může provádět pouze zkušený včelař. V Číně je tato metoda dokonce uznaná zákonem od roku 2007. Samozřejmě je tato léčba možná pouze u jedinců, kteří nejsou alergičtí na včelí jed (Zentrich, 2003).

1.5.7 Ornitoterapie

Ornitoterapie zahrnuje využití ptactva, zejména papoušků, k léčebným účelům. Existují dva způsoby, jak ji lze provádět – přímý chov v zařízení nebo návštěvní programy. Při přímém chovu se obvykle používá pasivní forma AAA, kdy jsou papoušci umístěni v klecích například v společenské místnosti a klienti zařízení se na péči o ně nepodílejí příliš aktivně. Papoušci jsou zde převážně pro zábavu a rozptýlení klientů a pacientů. Při návštěvních programech majitelé s papoušky navštěvují různá léčebná zařízení a domovy pro seniory. Papoušci mohou například působit pozitivně na klienty, když je jim podán do rukou, nebo dokážou předvádět své schopnosti a u osob s problémovou řečí mohou stimulovat opakování slov.

Podle Doležalové (2007) jsou nejlepší výsledky ornitoterapie dosahovány u starších osob, kde papoušci zlepšují duševní rovnováhu a snižují negativní emocionální stavy. U osamělých jedinců mohou dokonce nahradit partnera a vzbudit v nich pocit užitečnosti a smyslu života. Tato terapie je zvláště účinná v psychorehabilitaci díky pohybu, inteligenci, zpěvu a barevnosti ptáků (Doležalová, 2007).

1.5.8 Terapie s malými zvířaty

Podle Bickové (2020) patří do této kategorie králíci, akvarijní rybičky, obojživelníci a také plazi (Bicková, 2020). K tomuto seznamu lze přidat drobné hlodavce, například křečky a morčata (Velemínský, 2007). Využití malých zvířat v rehabilitaci se v posledních letech výrazně rozšířilo. Mezi hlavní výhody malých zvířat patří především finanční a prostorová nenáročnost (Bajtlarová a kol., 2013).

- a) Králík – Díky své klidné a zároveň zvědavé povaze je domácí králík velmi vhodný jako terapeutický společník. Podle Mahelky (2007) poskytuje srst králíka mnoho pozitivních taktických podnětů, podporuje jemnou motoriku prstů a celkově má na člověka uklidňující účinek (Mahelka In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 2007).
- b) Činčila – Podle Velenské (2007) jsou činčily přátelská, společenská a klidná zvířata, která lze snadno domestikovat a manipulovat s nimi. Nicméně jejich noční aktivita a soumrakový rytmus mohou být pro některé majitele problémem. Stejně jako u králíka vyvolává jemná srst činčil pozitivní taktické a psychické pocity při dotyku (Kolektiv autorů, 2012).
- c) Morče – Nejběžněji chovaným hlodavcem v domácnostech je domácí morče, a to hlavně díky své družnosti, nenáročnosti a schopnosti snadno se adaptovat na nové prostředí (Velenská, 2007). Morčata komunikují různými zvuky jak mezi sebou, tak i vůči lidem, aby vyjádřila své potřeby, například požadavek na potravu nebo pozornost (Mahelka in Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 2007). Morčata jsou účinnými pomocníky při stresových situacích, mohou odvést pozornost od bolesti a díky své menší velikosti mohou být položena na lůžka pacientů nebo na invalidní vozíky (Kolektiv autorů, 2012).
- d) Potkan – Je taktilní zvíře vhodné pro dotykové aktivity, inteligentní, hravé a dokáže si vytvořit pevné pouto s člověkem (Kolektiv autorů, 2012).
- e) Křeček – Křeček zlatý může sice navazovat kontakty s lidmi samostatně, ale jako terapeutičtí pomocníci jsou vhodnější zejména křečci jako je křečík džungarský nebo křečík Roborowského, kteří jsou společenší, čistotní a nekousaví (Mahelka in Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 2007).
- f) Osmák – Osmák degu je aktivní a společenský hlodavec, který se nechá dobře ochočít. Jednou z jeho výhod je také jeho denní aktivita (Velenská, 2007).

- g) Leguán – Leguán může být úspěšným rehabilitačním zvířetem, i když nemá hebkou srst. Podle Velenské (2014) je velmi přátelský a rychle se ochočí, ale nemá rád nucení do čehokoliv.
- h) Agama – Agama je oblíbeným chovaným terarijním zvířetem zejména díky jejímu dennímu způsobu života, mírumilovné povaze a nenáročnosti na chov, jak uvádí Velenská (2014).
- i) Oblovka – Oblovka síťková, oblovka obrovská nebo oblovka žravá jsou drobní živočichové, kteří se dostávají do popředí zájmu zejména díky svému vzhledu, přičemž ulita těchto plžů může dorůst až 30 cm, a také díky jejich nenáročnosti na chov, jak uvádí Protiva (2011).

1.5.9 Terapie s hospodářskými zvířaty

Terapie pomocí hospodářských zvířat, běžně označovaná jako farmingterapie, představuje specifickou formu zooterapie, jež se provádí prostřednictvím práce na farmě. Tato terapie zahrnuje jak práci v přímém kontaktu se zvířaty (například kozy, ovce, prasata, kachny, husy atd.), tak i práci v rámci celého procesu chovu a ošetřování zvířat, včetně přípravy krmiva a vytváření dobré pohody zvířat (Loučka, 2007). Farmingterapie se nejčastěji využívá pro skupiny klientů, kde tato aktivita pomáhá rozvíjet fyzické a psychické schopnosti. Tuto terapii lze využít i u zdravotně handicapovaných osob a lidí s psychosociálními problémy, ale není to omezeno pouze na ně. Farmingterapie může být využita u celé populace jako prostředek ekologické výchovy a vytváření pracovních návyků. Různé aspekty pracovní terapie lze úspěšně praktikovat u zdravotně postižených osob a lidí s psychosociálními problémy. Existují dvě formy terapie: klienti pečují o zvířata doma nebo v zařízení, mohou dojíždět na farmu, kde se zvířaty pracují. Terapeutické farmy jsou v zahraničí často vyhledávány jako prostředí, kde lidé mají možnost být v kontaktu se základními lidskými hodnotami a v přirozeném životním prostředí. V rámci zooterapie se využívá více druhů zvířat, která jsou chována společně nebo odděleně, aby se zvýšila pestrost práce. Mezi tato zvířata patří ovce, kozy, prasata, slepice, husy a kachny. Ráda se nechávají krmit a některá dokonce i hladit. Existuje mnoho zařízení, která si pro své klienty pořizují příbytky a ohrady se zvířaty. Pozitivní účinky farmingterapie byly prokázány u klientů s duševními poruchami, poruchami autistického spektra a psychosomatickými symptomy (Mahelka in Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 2007).

1.5.10 Terapie s exotickými a volně žijícími zvířaty

Terapie pomocí exotických zvířat se často označuje jako léčebné působení na člověka prostřednictvím kontaktu a aktivit, jež se odehrávají například v zoologických zahradách nebo u specializovaných chovatelů. Na druhou stranu se terapie pomocí volně žijících zvířat zaměřuje na pozorování a krmení zvířete v lesích a na polích (Nerandžič, 2006).

1.6 Vliv zooterapie

Různá zvířata nabízejí různé možnosti, podněty a vliv na klienty absolvující zooterapii. Proto je výhodné kombinovat různé druhy zvířat, aby se vybralo pro každého klienta to vhodné a aby terapie byla co nejefektivnější. Pokud má klient strach z určitého zvířete, je vhodné zvolit jiný druh a postupně zkoušet zařazovat další zvířata. Důkladný výběr vhodného zvířete je klíčový, aby se vytvořila pozitivní atmosféra a klienti se aktivně zapojili do zooterapie.

Pouhá přítomnost živého tvora vyvolává u klientů obvykle pocit klidu a bezpečí, snižuje stres a napětí a bylo dokázáno, že může snižovat krevní tlak. Zvířata také mají schopnost vyvolat u lidí silné emoce, což podporuje psychickou stimulaci, zlepšuje komunikaci a obecně podporuje duševní i fyzický stav klientů. Použití zvířat v terapii je velmi rozmanité a usnadňuje vytváření terapeutického vztahu mezi terapeutem a klientem (Svobodová a kol., 2010; Gajdošová, 2013). Podobný názor zastávají i další odborníci, jako jsou Hess, Fialová (1995), Velemínský a kol. (2007), Nerandžič (2006) nebo Müller a kol. (2014).

Dahlke a Baumgartner (2018) zdůrazňuje význam přítomnosti zvířat v dnešní době pro vývoj dětí, které jsou často obklopeny digitálními zařízeními, jež mohou otupovat jejich fantazii, vytvářet emoční plochost a připravovat je o kontakt se skutečným světem. Podle Gajdošové (2012) může mít asistence zvířat pozitivní dopad na klienty z hlediska fyzického, psychického i sociálního. Úspěchy této metody lze měřit subjektivně i objektivně. Číhal (2013) popisuje pozitivní vliv zvířat na člověka, například snížení krevního tlaku, rozvoj motoriky a vnímání, posílení zdraví a zlepšení kognitivních funkcí, zvýšení sebeúcty a potřeby komunikace, snížení izolace a řešení konfliktů. Hess a Fialová (1995) zdůrazňují, že péče o zvíře může pomoci zvýšit péči o sebe sama. Všichni tito autoři se shodují, že zooterapie je účinná pro různé věkové kategorie a širokou škálu klientů, včetně osob se zdravotním postižením, dlouhodobě nemocných a osob s možnými sociálními problémy. Je však důležité mít na paměti, že každý druh zvířete má své specifické vlastnosti a schopnosti, které mohou pomoci klientům.

Nicméně zooterapie má svá omezení a aspekty, které mohou způsobit, že její použití není vždy vhodné. U klientů se mohou vyskytovat problémy jako alergie, strach nebo antipatie vůči zvířatům, stejně jako nesouhlas sousedů nebo spolubydlících s přítomností zvířat. Dalšími faktory mohou být neodpovídající manipulace se zvířetem, jež neodpovídá jeho potřebám, nebo konflikty mezi majitelem zvířete a hygienickými předpisy. Navíc zde existují i finanční aspekty jako náklady na stravu, veterinární péči, poplatky a vybavení pro zajištění dostatečného pohodlí zvířete, což může být velmi nákladné. Všechny tyto faktory mohou mít negativní dopad jak na klienta, tak na zvíře (Odendaal, 2007).

2 Praktická část

2.1 Téma a cíle výzkumu

Tématem výzkumu je zjistit, jak vnímají terapeutický potenciál zvířat pracovníci sociálních služeb. Soustřeďuje se proto na zkoumání jejich postojů, zkušeností a názorů na využívání zvířat při terapii. Cílem výzkumu je pak zjistit nejen názory těchto pracovníků, ale také způsob, jakým terapii se zvířaty integrují do své práce.

Hlavním výzkumným cílem je získat a vyhodnotit názory pracovníků sociálních služeb na terapeutický potenciál zvířat. Cílem výzkumu je zjistit, jak pracovníci sociálních služeb vnímají a hodnotí využití zvířat v terapii a jaké jsou jejich zkušenosti s touto formou terapie. Výzkumný cíl se soustřeďuje na postoj pracovníků sociálních služeb k této formě terapie a na to, jakým způsobem pracovníci zvířata využívají při své práci.

Dílejší výzkumné otázky výzkumu jsou:

- a) Jaké techniky terapie se zvířaty využívají v konkrétní sociální službě? Jaká je konkrétní cílová skupina?

Tato otázka se zaměřuje na to, jaké konkrétní techniky terapie se zvířaty jsou využívány v rámci konkrétní sociální služby a s jakou cílovou skupinou klientů. Výzkum zahrnuje popis různých druhů zvířat, jež jsou využívána a způsob jejich integrace do terapeutických programů.

- b) Jak často a jakým způsobem probíhá zooterapie v zařízení?

Tato otázka se zaměřuje na frekvenci a způsob, jakým se zooterapie provádí v konkrétním zařízení.

- c) Jaké prostory a jak jsou k zooterapii využívány?

Tato otázka se zaměřuje na prostředí, ve kterém je zooterapie realizována.

- d) Jak vnímají pracovníci sociální služby vliv konkrétní terapie se zvířaty na klienty?

Tato otázka se zaměřuje na to, jak pracovníci sociálních služeb vnímají vliv zvířat na klienty a jak tato zvířata pomáhají klientům v rámci konkrétní terapie. Výzkum zahrnuje hodnocení změn v chování nebo emocionálním stavu klientů po účasti v zooterapii z pohledu sociálních pracovníků.

- e) Jaké techniky terapie se zvířaty vnímají pracovníci sociální služby jako nejefektivnější a proč?

Tato otázka se zaměřuje na to, jaké terapeutické techniky se zvířaty jsou považovány pracovníky sociálních služeb za nejefektivnější a proč. Výzkum zahrnuje srovnání různých terapeutických technik se zvířaty a jejich vliv na klienty a také názory pracovníků na jejich výhody a nevýhody.

2.2 Výzkumná metoda

Pro dosažení cíle výzkumného šetření této práce bude využit kvalitativní výzkum formou polostrukturovaného rozhovoru, kdy se „výzkumník se snaží vstoupit do vnitřního světa jedince, aby porozuměl významům, jež fenoménu přikládá“ (Hendl, 2005). Dle Miovského je nutné připravit si „určité schéma, které je pro tazatele závazné. Toto schéma obvykle specifikuje okruhy otázek, na které se budeme účastníků ptát. Obvykle je možné zaměřovat pořadí, v jakém se okruhům věnujeme, a dle potřeby a možností tedy toto pořadí upravujeme, abychom tím maximalizovali výtěžnost interview“ (Miovský, 2006). Kvalitativní výzkumná metoda bude použita k tomu, aby se získaly hlubší a detailnější informace o názorech pracovníků sociálních služeb na terapeutický potenciál zvířat. Hendl (2005) definuje kvalitativní výzkum jako metodu, která se zaměřuje na popis a interpretaci významů a procesů ve společenském světě. Tento druh výzkumu se zaměřuje na získání hlubšího porozumění subjektivnímu pohledu účastníků výzkumu, jejich motivacím, přesvědčením a způsobům vnímání reality. Tato metoda bude použita, protože umožňuje subjektivní interpretace respondentů, jež jsou klíčové pro porozumění jejich vnímání této problematiky. Kvalitativní metoda bude realizována prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s pracovníky sociálních služeb.

Polostrukturované rozhovory umožní získat hlubší porozumění postojům pracovníků sociálních služeb vůči terapeutickému potenciálu zvířat. Výsledky výzkumu budou vyhodnoceny pomocí kvalitativní obsahové analýzy, což umožní identifikovat klíčová témata a motivy, jež se objevují v odpovědích respondentů.

2.3 Výzkumný vzorek a jeho výběr

Výzkumný vzorek je soubor jednotek, které jsou vybírány z populace a slouží k reprezentaci této populace ve výzkumu. V tomto případě je výzkumným vzorkem 5 pracovníků v sociálních službách, kde se využívají prvky zooterapie.

Výběr vzorku byl proveden metodou účelového výběru, což znamená, že bylo záměrně vybráno právě těchto 5 pracovníků z konkrétních zařízení, jež se zabývají zoterapií. Toto rozhodnutí bylo založeno na společném znaku využívání zooterapie v daných zařízeních, což je klíčovým faktorem pro splnění cíle a otázek výzkumu. Záměrný výběr vzorku, také nazývaný účelový výběr, je metoda výběru respondentů do výzkumu, při níž jsou účastníci vybíráni na základě konkrétního kritéria nebo charakteristiky. Tento typ výběru se často používá v kvalitativním výzkumu, kdy je důležité získat informace od respondentů s určitými zkušenostmi nebo v určitém kontextu. Dle Miovského (2006) se záměrný výběr vzorku používá v případech, kdy „lze odůvodnit, že informace potřebné pro výzkumný záměr se dají získat pouze od specifické skupiny respondentů, u kterých se očekává vysoká informační hodnota“ (Miovský, 2006). Při záměrném výběru vzorku byli osloveni respondenti, kteří splňují požadovaná kritéria a jsou nejvhodnější pro řešení výzkumného problému. Tento typ výběru umožňuje získat hloubkové a kvalitativní informace od respondentů s konkrétními zkušenostmi nebo v určitém kontextu, což může vést k větší relevantnosti výsledků výzkumu.

Výběr vzorku o velikosti 5 respondentů by mohl být dostačující pro získání kvalitativních dat, která budou dostatečně detailní a komplexní pro interpretaci názorů a postojů pracovníků sociálních služeb vůči terapeutickému potenciálu zvířat.

2.4 Vyhodnocení získaných dat

K vyhodnocení získaných dat bude využito otevřené kódování. Otevřené kódování je technika kódování kvalitativních dat, kterou popsal Barney Glaser a Anselm Strauss v roce 1967. Tato technika se používá k analýze kvalitativních dat a jejím cílem je identifikovat všechny kategorie, které se v datech vyskytují, a to bez předem stanovených hypotéz či kategorií.

Podle Hendla (2005) se otevřené kódování skládá ze tří kroků. Prvním krokem je „otevřené“ čtení textových dat, kdy výzkumník čte data vícekrát a snaží se získat co nejlepší přehled o datovém materiálu. Druhým krokem je vytváření kódů, tj. přiřazování popisů kategorií ke konkrétním částem dat. Tato fáze umožňuje postupně vytvářet hierarchii kategorií a identifikovat vztahy mezi nimi. Třetím krokem je opakované čtení a kódování dat s cílem

upravit kategorie a případně je spojit, či rozdělit. Otevřené kódování umožňuje zachytit všechny důležité aspekty dat a identifikovat nové a neočekávané kategorie. Samotný způsob otevřeného kódování je značně individuální dle preferencí výzkumníka, případně dle zkoumaného problému. Je možno kódovat od tak malých celků, jako jsou jednotlivá slova, až po kódování celých jevů či případů. „Důležité přitom je, že se neztrácí ze zřetele cíl kódování – tematické rozkrytí textu“ (Hendl, 2005).

2.5 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

V následujících podkapitolách interpretuji výsledky výzkumu podle dílčích otázek.

Kategorie č. 1 „Já pracuji v zařízení, kde máme...“

Odpovědi v této kategorii navazují na kódy: zařízení, cílová skupina, využitá terapie. Odpovědi na tuto otázku se lišily v souvislosti s výše popsanou cílovou skupinou klientů a tím i návaznou terapií se zvířaty, s nimiž mají zkušenosti, či je aktivně využívají.

Tabulka 1: Přehled respondentů

Respondent	Sociální služba	Cílová skupina	Terapie se zvířaty
R1	Denní stacionář	Dospělé osoby s mentálním a kombinovaným postižením	Hipoterapie, canisterapie, terapie s malými zvířaty (akvarijní rybičky)
R2	Domov pro seniory	Senioři, osoby s demencí, osoby s Alzheimerovou chorobou	Canisterapie, felinoterapie, terapie s malými zvířaty (morčata)
R3	Denní stacionář	Děti s mentálním a kombinovaným postižením do 6 let	Canisterapie, terapie s malými zvířaty (morčata)
R4	Denní stacionář	Dospělé osoby s poruchami autistického spektra	Canisterapie, hipoterapie
R5	Denní stacionář	Dospělé osoby s duševním onemocněním	Felinoterapie, ornitoterapie, terapie s hospodářskými zvířaty

Respondentka R1 jako odpověď na tuto dílčí otázku ohledně zařízení, ve kterém působí uvedla následující: „V našem denním stacionáři máme tu osoby s mentálním a kombinovaným postižením.“ Dále R2 sdělila následující: „Tak asi jako ve spoustě domovech pro seniory.“ R3 se k této otázce vyjádřila takto: „Tak mi tu máme děti s mentálním postižením, někdy kombinovaným s poruchou autistického spektra, to je ale hodně individuální.“ R4 uvedl: „Věnujeme se dospělým s poruchami autistického spektra v rámci našeho denního stacionáře.“ A R5 uvedl: „No tak my tu pracujeme s lidmi s duševním onemocněním.“

Respondentka R1 jako odpověď na tuto dílčí otázku uvedla následující: „máme zkušenost nejvíce s hipoterapií“ a „občas sem přijede paní s pejsky. Jednou jsme byli na takovém programu s lamami, to bylo zase něco jiného. A vlastně tu máme rybičky“. Dále R2 sdělila následující: „tu máme canisterapii. Zkoušeli jsme i felinoterapii a také morčata. Jinak nic.“ R3 se k této otázce vyjádřila takto: „A máme tu pravidelně každý měsíc canisterapii a na naší zahrádce máme takovou vesničku s morčátky. Tak to.“ R4 uvedl: „Máme tu pravidelně canisterapii a v rámci letních pobytů máme hipoterapii.“ A R5 uvedl: „A praktikujeme tu felinoterapii, ornitoterapii a také zapojujeme hospodářská zvířata v rámci farmingterapie. Máme tu kozy, ovce, prasata a slepice.“

Z uvedených odpovědí je zřejmé, že většina sociálních pracovníků, kteří se zúčastnili rozhovoru, dlouhodobě působí v denních stacionářích, pouze R3 působí v domově pro seniory. Všichni respondenti mají zkušenost s více než jednou terapií za pomoci zvířat v zařízení, kde momentálně působí.

Kategorie č. 2 „Už jsme zkoušeli ...“

Tato kategorie souhrnně popisuje kódy: terapie, průběh terapie, četnost a místo. Jedná se o popis konkrétních zooterapií řazených dle druhu zvířete.

Tabulka 2: Využívané druhy zooterapie

Druh zooterapie	Počet respondentů, kteří mají osobní zkušenost
Canisterapie	4
Terapie s malými zvířaty	3
Hipoterapie	2
Felinoterapie	2
Lamaterapie	1
Ornitoterapie	1
Hospodářská zvířata	1

Čtyři z pěti respondentů uvedli, že mají v rámci jejich zařízení vlastní zkušenost s **canisterapií**.

R1 uvedla: „Potom občas, jako jednou za půl roku, zhruba, sem přijede paní s pejsky.“ R2 uvedla následující: „*tu máme canisterapii.*“ Dále R3 „*A máme tu pravidelně každý měsíc canisterapii.*“ R4 sdělil: „*Canisterapii máme vždy každý druhý týden.*“

S canisterapií se v zařízeních nejčastěji setkávají R2 a R4, ti se shodují, že canisterapie u nich zařízení probíhá vždy jednou za dva týdny. R3 uvádí, že v jejich zařízení se canisterapie koná jednou za měsíc, R1 uvádí četnost návštěv jednou za šest měsíců.

Všichni tito respondenti se taktéž shodují v tom, že canisterapie vždy probíhá přímo v jejich zařízení. Zároveň všichni respondenti nepřímě popisují, že využívají metodu Animal Assisted Activities. Shodují se i v interaktivním návštěvním typu této metody. V jejím rámci tito respondenti zmiňují společnou aktivitu, a to polohování klientů. Dále se R1 a R2 shodují na aktivitách péče o psa, jako je například česání. R2 doplňuje tuto svou zkušenost i o hry se psem a také o komunikaci. „*Chodí po pokojích za klienty. S pejskem se mazlí, hladí ho, češou. Klienti si s ním povídají a vzpomínají na své pejsky, co měli doma. Já na nich vidím hlavně to, že ti, co normálně nemluví, tak se rozprávají, a taky vidím ty úsměvy a radost, když tam ten pejsek přijde. A u seniorů, co neleží, to je tak, že s ním jdou na zahradu a hází mu míčky a tak.*“

Zkušenost s canisterapií obohacuje taktéž R3, která uvádí, že canisterapii využívají, mimo jiné i ve vzdělávacích činnostech. A jako jediná popisuje větší spolupráci s canisterapeutem ohledně zaměření jednotlivých návštěv. „*Vždy se s paní domluvíme na průběhu v tom smyslu, že děláme něco v tématu týdne. Minulý týden jsme měli téma povolání, tak jsme to spojili s doktorem. Takže jsme pejska ošetřovali a poté jsme také děti polohovali s pejskem. Předváděli jsme si i fyzioterapii, protože některé děti to čeká, nebo tam již chodí. Také ty naše děti celkově podstupují hodně specializovaných vyšetření, tak jsme to teď nanečisto zkoušeli hrát s pejskem, aby se tolik nebály. Myslím, že to pomohlo. Tak to, že uděláme na nějaké téma, a s paní terapeutkou se vždy dva týdny předem domluvíme. A na konci máme většinou relaxaci. Takže si děti s pejskem lehnou a společně odpočívají.*“

Respondenti R1, R2 a R3 uvedli, že k terapii využívají **malá zvířata**. R1 konkrétně využívá akvarijní rybičky, R2 s R3 morčata.

R1 v rámci rozhovoru popisuje, že se péče o akvarijní rybičky stala součástí jejich ranního rituálu „*Hned jak přijdou, tak se ptají, kdy půjdeme kmit rybičky, udělali jsme z toho ranní rituál.*“ Dále se zmiňuje, jakým způsobem rybičky a akvárium aktivně využívají. „*Často si k němu jdou klienti sednout a jen tak koukají.*“ „*Jak to máme přímo tady, tak je to super. Taky jsme si s klienty společně zjišťovali, jak se o takové akvárium starat a tak. To nás taky nadlouho zabavilo.*“

Stejně jako u R1 mají možnost mít zvíře přímo v zařízení i v případě R3. Oba tito respondenti využívají tzv. rezidentní typ této terapie. Liší se však v tom, že k terapii využívají morčata. V rozhovoru taktéž popisuje aktivity, které s pomocí morčat mohou realizovat. „*Napřed jsme s dětmi měli pole působnosti v tom, to celý chystat, takže jsme měli co dělat alespoň dva týdny. Nachystat ohrádku, domečky a tak. Pak jsme si říkali a učili se, jak se o taková morčátka starat a co je k tomu potřeba. Mezitím jsem jim je ukázala i od nás z domu. Potom jsme je pořídili i k nám do zařízení. V rámci denního režimu se o ně chodíme starat. Takže krmíme, uklízíme a tak. A pak se děti s nimi můžou mazlit, hladit je a česat, máme totiž i ty dlouhosrsté. Vytváříme pro i ně i různé závodní a překážkové dráhy.*“

Morčata využívají i v zařízení, kde působí R2. Avšak zde je realizován návštěvní typ této metody. „*A jak to probíhá. No, tak to využíváme u ležících klientů. U těch s demencí a Alzheimerem. Dostanou je do rukou a hladí je, mazlí se s nimi. Často s nimi mluví, povídají si s nimi.*“ Vzhledem k návštěvnímu typu jsem respondentovi položila otázku i na častost těchto návštěv. R2 uvedl následující: „*Paní tu je tak jednou za dva měsíce, má toho hodně.*“

Zkušenost s **hipoterapií** uvedli dva respondenti, konkrétně R1 a R4. R1 uvedl, že hipoterapie je jejich nejvyužívanější druh zooterapie: „*Máme zkušenost nejvíce s hipoterapií, tam jezdíme s našimi klienty jednou za měsíc.*“ V zařízení, kde působí R4, zařazují hipoterapii do specifických pobytových akcí „*No tak mi v létě, jak jsou ty prázdninové měsíce, pořádáme pobyty pro rodiny s dětmi. No a v rámci toho pobytu domlouváme hipoterapii na jedné farmě, tam se na to specializují.*“ Oba tito respondenti se shodují na tom, že terapie probíhá na farmě, mimo jejich zařízení. R4 v rámci popisu návštěvy uvádí: „*Každý z našich klientů tam má program přibližně na 20 minut. Oni na těch koních vlastně rázně cvičí, protahují se, lehají na ně a tak.*“ Toto tvrzení koresponduje s uváděnými informacemi od R1, avšak ten dále doplňuje: „*Oni, když na tu farmu přijedou, tak se napřed jdou o ty koníky starat. Jakože je češou a tak, hlavně češou a kartáčují. Potom jdou jezdit. Napřed v kruhu, takovém oploceném, vždy je tam vedou ti pracovníci stáje. Ještě předtím ty koně tam teda dovedou ti naši klienti, když se nebojí,*

ale jak už je znají, tak jsou v pohodě. Pak se jde na vyjížďku. Tam to je tak, že někdo z té stáje vede a klienti se vlastně vozí. A vlastně když jsou ještě v tom kruhu, tak tam se vlastně i různě protahují a tak. Podle instrukcí.“

S **felinoterapií** popisují své zkušenosti respondenti R2 a R5. R2 popisuje felinoterapii v rámci návštěvního typu této metody. Konkrétně říká: *„No, to jsme zkoušeli. Ale není to asi nic pro nás. Nebo no, pro seniory bez nemoci je to fajn zpestření.“* Naopak R5 popisuje svou dlouhodobou zkušenost v rámci rezidenčního typu felinoterapie. *„No a ty kočky. To tu taky funguje jako na nějakém dvorku. Prostě je tu máme a klienti se o ně starají, dají jim najíst a tak. Největší odměnou je pro ně to, že ta kočka za nimi přijde, nechá se hladit, vrní nebo si k nim i lehne.“*

V rámci rozhovorů respondenti uváděli i další typy zooterapie dle zvířete. R1 uvedl, že mají zkušenost s **lamaterapií**. Tento zážitek popisuje takto: *„To jsme byli v rámci víkendového pobytu i s rodinami. To také byl na takové rodinné farmě.“* *„Měli tam takové malé lamy. Klienti je napřed zase načesali a tak a pak jsme šli na procházku. Bylo to spojené i s tím, že nám o těch lamách povídali a tak. Klienti to nikdy předtím nezažili, bylo to skvělé, mluvili o tom ještě týden potom.“* Žádný další respondent osobní zkušenost s lamaterapií nemá.

R5 v rámci rozhovoru jako jediný uvedl, že praktikují **ornitoterapii**. *„Co se týče ptactva, tak tu máme voliéru s andulkami, tam si můžou sednout a v klidu relaxovat. Házet jim krmení a poslouchat jejich zpěv a pozorovat, jak létají a tak.“* Zároveň jako jediný také uvedl, že využívají k terapii i **hospodářská zvířata**, a to v rámci vlastního zařízení. Obě tyto terapie realizují v rámci rezidenčního typu. *„Tak my tu vlastně máme něco jako terapeutickou farmu, lidé zde se tu vlastně učí, i jak se o taková zvířata starat, třeba o ty slepice, ty si můžou potom pořídit i domů a budou vědět, co a jak. To je asi nejvíc k těm hospodářským zvířatům. Je to založené na péči o tato zvířata, my je dál nijak nevyužíváme k nějaké produkci nebo tak.“* *„A když mají z těch slepic vajíčka, tak s nimi pak něco uvaříme a mají z té práce radost.“*

Kategorie č. 3 „Nevím, kde je hledat, on to snad nikdo nedělá. Tak to děláme sami.“

V rámci této kategorie jsou rozpracovány kódy: jak se k terapii dostali a kdo terapii v zařízeních vykonává. Tato kategorie vznikla v návaznosti na průběh rozhovorů, kde se respondenti vyjadřovali k obtížnosti zajistit zooterapeuta a tak implementovat zooterapii do jejich zařízení.

Tabulka 3: Realizátor zooterapie

Kdo vykonává zooterapii	Počet respondentů, kteří uvedli tuto odpověď
Canisterapeut	4
Sociální pracovník	2
Majitel zvířete bez kvalifikace	2
Fyzioterapeut, ergoterapeut	1

Respondenti kromě toho, že je pro ně problematické nalézt odborníky v této oblasti, zmiňovali, jakým způsobem se k možnosti využití zooterapie dostali a kde hledali informace.

Tabulka 4: Zdroje informací o zooterapii

Zdroj informací	Počet respondentů, kteří uvedli tuto odpověď
Kolega v práci	3
Internet	2
Známý	1
Sociální síť	1
Nápad respondenta	1

Z rozhovoru s R1 vyplývá, že terapii se zvířaty realizují jak sociální pracovníci zařízení, tak i kvalifikovaný canisterapeut, ale i majitel zvířete bez kvalifikace. Dále se o možnosti využití zvířat k terapii s klienty dozvěděl přes sociální síť: „*Tak to je paní, kterou jsem našla na internetu, na Facebooku*“, od kolegyně v práci – „*Dcera kolegyně tam chodí jezdit. Tak ji napadlo, že by to bylo fajn i pro ty naše klienty*“, z internetových stránek – „*Našli jsme to na internetu, když jsme sestavovali program, vlastně náhodou.*“ V rámci přímé realizace canisterapie je zapojena kvalifikovaná canisterapeutka, práci s akvariijními rybičkami zajišťují přímo sociální pracovníci zařízení. Hipoterapii vede primárně majitel zvířete s pomocí sociálních pracovníků.

Respondent se zmiňuje i o tom, že v rámci hipoterapie je pravidelně přítomna i studentka fyzioterapie. Vzhledem k nedokončenému vzdělání byla zařazena k majiteli zvířete. *„Ti pracovníci. Jedna tam je studentka fyzioterapie, jinak tam terapeut není. Ale tak myslím, že ví, co dělají, když sami jezdí. Ale s těmi klienty, vysvětlování a tak, bylo ze začátku hlavně na nás.“*

Respondent R2 se v rámci získávání informací zmiňuje o terapii, při níž využívají morčata, o níž ji informovala známá. *„No, to mi doporučila známá, bývalá spolužačka, že to u nich v domově dělá paní, která je především canisterapeutka, a že jezdí i s morčátky. Takže tak jsem se k tomu dostala.“* Z rozhovoru vyplývá, že canisterapii, ale i terapii s malými zvířaty vykonává kvalifikovaný canisterapeut. Jedná se však o dvě osoby.

R3 se v tomto kontextu zmiňuje pouze o terapii za pomoci morčat, a to takto: *„No, to byl můj nápad, my je máme i doma. A na svých dětech vidím, jak je to fajn. Tak jsem to zavedla i sem.“* Dále doplňuje tímto tvrzením: *„Napřed jsem se snažila někoho najít, kdo by nás do toho zaučil nebo tak. Aby to bylo zajištěné někým, kdo je na to odborník, ale nikoho jsem nenašla. Pustila jsem se do toho teda sama. Byl to pokus omyl, kdyby to nešlo, nebo to bylo k ničemu, tak bych si je vzala domů, a jelo by se dál.“*

O vyhledávání informací na internetu se vyjadřuje R4. Ten popisuje, že cíleně hledali farmu, kde se specializují na hipoterapii, kterou vedou odborníci. *„Jedná se přímo o registrované hiporehabilitační středisko. Co vím, tak tam je vlastně fyzioterapeut, ergoterapeut a asistent v hipoterapii, plus my jako pracovníci.“* Canisterapii v organizaci, kde R4 působí, realizuje kvalifikovaný canisterapeut.

V zařízení, kde působí R5, terapie se zvířaty realizují pouze sociální pracovníci. Jeden z nich přišel i s nápadem implementovat zooterapii do pravidelných aktivit zde. *„Přímo ne, prostě vždy pracovník, co má službu. Je to opravdu v takovém domáckém prostředí. Prostě v rámci denní péče. U nás je to založeno opravdu na tom, že nám to přijde fajn, a máme k tomu podmínky. Vzdělání, jako něco speciálního, na to tu nikdo nemá. Vlastně s tím nápadem přišla kolegyně, co byla na stáži v Holandsku na nějaké farmě, kde dělali sociální práci, byla tam rámci školy. Tak přišla s tím, že by to bylo fajn i u nás. Zvířata jsme koupili díky sponzorům, a tak nějak se staráme a je to moc fajn i pro nás. Jsme na čerstvém vzduchu.“*

Kategorie č. 4 „Vidím ty úsměvy a radost“

Respondenti se vyjadřovali k vlivu zooterapie na jejich klienty, a také k tomu, jakou z těchto terapií oni hodnotí jako nejprínosnější. V této kategorii jsou obsaženy odpovědi v rámci kódů vliv a efektivita.

Tabulka 5: Nejeftektivnější typ zooterapie dle respondentů

Nejeftektivnější typ zooterapie dle respondentů	Počet respondentů, kteří uvedli tuto odpověď
Canisterapie	2
Hipoterapie	1
Terapie s malými zvířaty	1
Felinoterapie	0
Ornitoterapie	0
Hospodářská zvířata	1
Lamaterapie	0

Všichni z respondentů se shodují, že zooterapie má pozitivní vliv na jejich klienty, avšak v různé míře, a sice v závislosti na pocitu vhodnosti zvířete pro jejich klienty, ale především záleželo na pravidelnosti realizace zooterapie.

Respondenti R2 a R4 uvedli, že je podle nich nejeftektivnější **canisterapie**. Jako důvod uváděli především četnost návštěv oproti jiným terapiím se zvířaty, které využívají. Oba respondenti se taktéž shodují na vlivu, který má tato terapie pro klienty. R2 konkrétně sdělil: „*Já na nich vidím hlavně to, že ti, co normálně nemluví, tak se rozovídají, a taky vidím ty úsměvy a radost, když tam ten pejsek přijde.*“ „*Je to moc fajn. Vidím na nich, že jim to alespoň trochu přiblíží domov. A z té odbornější stránky je to pomůže zaktivizovat k pohybu a komunikaci, což vidíme moc rádi. Pak i ta naše práce má větší smysl, můžeme na to krásně navázat v další činnosti.*“ Respondent R4 k tomuto dodává: „*Jde na nich vidět, že jsou rádi i v rámci toho, že se to koná pravidelně a mají se na co těšit. U nově příchozích vidím, že s nimi dokážeme lépe překonat komunikační bariéru a snáze se nám buduje důvěra skrze toho psa. Takže hlavně to.*“

Hipoterapii jako nejpřínosnější vyhodnotil respondent R1. K přínosnosti zooterapií, které měli možnost vyzkoušet, dodává: „*Asi bych to nedokázala seřadit, ale nejvíc asi hipoterapie a pro nás ty rybičky.*“ Konkrétně k vlivu hipoterapie se následně vyjadřuje takto: „*Klienti se vždycky hrozně těší, koníky už znají, je to i moc baví, je to takové zpestření. Oni se u nich musí pořádně uklidnit a také soustředit. Normálně s tím mají někteří problémy, ale tady ne, asi jsou jinak motivovaní než od nás, pracovníků. To samé i s pohybem. Pohyb u nás obecně moc nemusí, ale tam je to baví víc.*“

Respondent R3 vyhodnotil jako nejefektivnější **terapii s malými zvířaty**, konkrétně morčaty. Především i díky tomu, že je mají možnost mít přímo v zařízení. K jejich vlivu na klienty se vyjadřuje takto: „*Samozřejmě, že některé to omrzelo, ale my to celkově zařazujeme do toho dne, ale i do kreativních aktivit. Všimla jsem si, že je více motivuje například malovat domečky nebo překážky pro morčata než tvořit běžně třeba na papír. Asi vidí víc ten výsledek. S některými dětmi jsme začali komunikovat právě přes ně. Našli jsme tak společné téma. Zároveň kolegyně, co má logopedický kurz, to využívá i při takové logopedické chvilce, že třeba napodobují zvuky a tak. Myslím, že když je člověk kreativní, tak si cestu najde.*“

A respondent R5 se vyjádřil tak, že podle něj má největší vliv **terapie s hospodářskými zvířaty**. Tento vliv následně popisuje: „*Fakt je to na relax a to, že ti lidé se cítí být užiteční, najdou si tu to svoje místo a má to pro ně smysl. V pomoci lidem tu motivaci a pocit důležitosti často nemají, někteří nerozumí ani, proč by měli. Ale u těch zvířat je to jiné.*“ R5 však také dodal, že terapie spojují a nedokáže jejich vliv přesně oddělit, jelikož například kočky v rámci felinoterapie se u nich pohybují volně v rámci pozemku a voliéru s andulkami mohou klienti navštěvovat samostatně. Nedokáže tedy blíže zhodnotit vliv těchto dvou terapií.

S **felinoterapií** má zkušenost kromě respondenta R5 taktéž R2. Ten však k felinoterapii zaujímá neutrální postoj, jelikož má pocit, že není příliš vhodná pro většinu jejich klientů. „*No, to jsme zkoušeli. Ale není to asi nic pro nás. Nebo no, pro seniory bez nemoci je to fajn zpestření.*“ Zároveň oproti canisterapii nevnímá velkou přínosnost: „*Ale v tomhle je za mě lepší ta canisterapie, když už. Nemám dojem, že by to úplně k něčemu bylo.*“

Taktéž **lamaterapii** jako nejefektivnější neuvedl ani jeden respondent. Zřejmě kvůli tomu, že se jednalo o jednorázovou zkušenost, kterou avšak respondent R1 hodnotí kladně. „*Klienti to nikdy předtím nezažili, bylo to skvělé, mluvili o tom ještě týden potom. Bavilo to opravdu všechny. Taky je to donutilo k procházce, ani neprotestovali, oni jinak procházky moc nemusí.*“ Ostatní respondenti s lamaterapií zkušenost nemají.

Nejvíce respondentů uvedlo, že vnímali vliv zooterapie v oblastech motivace, komunikace, klidu, soustředění, pohybu, lepší nálady. Dále jednotlivě vnímají možnost zpestření běžných dní a dodání hlubšího smyslu činností.

Kategorie č. 5 „Neděláme to, protože...“

Poslední kategorie se zabývá tím, co pracovníkům brání v realizaci zooterapie a co sami identifikují, že by rádi změnili.

Tabulka 6: Důvody nerealizování zooterapie

Identifikovaný problém	Počet respondentů, kteří uvedli tuto odpověď
Finance	2
Frekvence aktivit	2
Kontraindikace	1
Využití jiné formy	1

Dva respondenti uvedli, že problémem realizace zooterapie je nedostatek **financí**. Zároveň také sdělili, že tento problém řeší spoluprací s klienty a jejich rodinami. V případě R1 se jednalo o pořízení a zařazení akvária přímo do služby. *„Ale taky nám na to peníze nedali, zaplatili jsme to z výrobků, co prodáváme. A akvária přinesla jedna klientka, že to mají doma a nevyužívají to. Tak takovou svépomocí.“* Respondent R4 k této problematice dodává, že klienti mají v jejich případě možnost hrazení aktivit od zdravotní pojišťovny. *„Taky na to přispívají přímo rodiny, canisku máme hrazenou od zřizovatele. Takže tu hipo by si museli hradit sami. Ale co vím, tak přímo rodinám na to přispívá pojišťovna.“* Z tohoto důvodu nerealizují hipoterapii v častějších intervalech, ale pouze v rámci letních pobytů.

V návaznosti na finance respondent R1 dodává, že by rádi realizovali canisterapii **častěji**, avšak musí rozdělit přidělené peníze do více aktivit. *„Ono stojí nás to docela dost peněz, tak to dám asi raději na ty koně, to je pro ty naše klienty zajímavější a přínosnější, si myslím.“* Podobně navazuje i na otázku, zda by lamaterapii rádi s klienty zopakovali. *„Ráda bych zase v rámci nějakého pobytu. Jinak ne, jinak by to na nás bylo moc drahé, v rozpočtu by na to peníze nebyly. Tohle si z velké části hradily ty rodiny. Asi bych to do toho rozpočtu ani moc dát nemohla, už tam máme tu hipoterapii.“*

Častější realizaci terapie s malými zvířaty – morčaty by uvítal i respondent R2, zde je však důvod vytížení terapeuta, který do zařízení dochází. K tomu dodává, že hledali i další odborníky, kteří by se tímto zabývali, avšak žádného nenašli. *„Paní tu je tak jednou za dva měsíce, má toho hodně. Což je škoda, byla bych ráda, kdyby tu byla častěji. Ale hledala jsem i na internetu, ale nikoho jsem nenašla, kdo by to dělal.“*

V rámci hovoru o felinoterapii se u respondentů objevily dva problémy. Prvním z nich byla **kontraindikace** u klientů R1, kvůli které felinoterapii nerealizují. „*Napadlo nás oslovit někoho, kdo má kočky k terapii, ale někteří klienti mají alergii na kočičí chlupy, takže to nic.*“ Taktéž respondentka R2 uvedla, že podle ní není pro jejich klienty felinoterapie nejvhodnější formou. Avšak sama se zmínila o **možnosti**, která by podle ní byla přínosnější a zároveň s tím popsala i důvod, proč tuto možnost nerealizují. „*To by za mě byly lepší ty robotické kočky, nebo tak.*“ „*Ale před několika lety dostal jeden domov toho tuleně robotického. Tak mě to zaujalo, a když jsem to hledala, tak jsem našla i ty kočky. Není to tak drahé, ale ředitel to nechce zaplatit. Bohužel to u nás není tak rozšířené. Řekl mi, ať k tomu najdu něco, že to funguje, ať nevyhazuje peníze. Ale u nás to nikdo nemá a nic jsem k tomu nenašla, ani studie, nic. Jenom zahraniční, ale v tom se já tak dobře nevyznám a on chtěl z Čech nebo ze Slovenska, no. Myslím, že by to ale bylo lepší, pro nás využitelnější.*“

2.6 Výsledky

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jak pracovníci sociálních služeb vnímají a hodnotí využití zvířat v terapii a jaké jsou jejich zkušenosti s touto formou terapie. Dílčí výzkumné otázky se zaměřovaly na techniky terapie se zvířaty, jež využívají v konkrétní sociální službě, jak často a jakým způsobem probíhá zooterapie v zařízení, jaké prostory a jak jsou k zooterapii využívány, jak vnímají pracovníci sociální služby vliv konkrétní terapie se zvířaty na klienty a jaké techniky terapie se zvířaty vnímají pracovníci sociální služby jako nejefektivnější.

Odpovědi na dílčí výzkumné otázky byly častokrát nastíněny již v samotném otevřeném kódování. První z dílčích otázek zní takto: „Jaké techniky terapie se zvířaty využívají v konkrétní sociální službě s konkrétní cílovou skupinou?“ Z odpovědí respondentů lze konstatovat, že terapie se zvířaty se v těchto konkrétních službách liší v závislosti na cílové skupině klientů, jíž je terapie poskytována – například u dospělých s poruchami autistického spektra je preferována hipoterapie, zatímco u dětí s mentálním postižením je zmiňována především canisterapie a morčata. Všechny terapie jsou využívány v rámci denního stacionáře, pouze R3 pracuje v domově pro seniory.

Na první dílčí otázku navazuje druhá a třetí dílčí výzkumná otázka, které se zaměřují na to, jak často a jakým způsobem probíhá zooterapie v konkrétním zařízení a v jakých prostorách probíhá. V této studii čtyři z pěti respondentů uvádějí, že mají vlastní zkušenost s AAA (Animal Assisted Activities) terapií ve svých zařízeních. Nejčastěji zmíněnou formou terapie asistované zvířaty je canisterapie. R2 a R4 uvádějí, že canisterapie probíhá v jejich zařízeních každé dva týdny, zatímco R3 uvádí, že probíhá jednou měsíčně a R1 uvádí frekvenci jednou za šest měsíců.

Všichni respondenti uvedli, že canisterapie se koná vždy přímo v jejich zařízení. Kromě toho všichni respondenti, kteří zmínili canisterapii, popisovali použití metody Animal Assisted Activities. Souhlasili také s interaktivní návštěvní formou této metody, která zahrnuje běžné aktivity, jako je například umístění klientů. R1 a R2 se také shodli na aktivitách souvisejících s péčí o psa jako hlazení, hraní a komunikace. Oba pozorovali, že terapie asistovaná zvířaty může stimulovat komunikaci zejména u těch, kteří obvykle nemluví. Také klienti projevují radost, když terapeutický pes přijde.

R3 uvádí, že používá canisterapii v edukačních aktivitách a spolupracuje blíže s canisterapeutem, aby se zaměřili na téma každé návštěvy. Aktivity připravují dva týdny předem a sezení ukončují relaxací. Také používají malá zvířata k terapii.

Dále respondenti reflektovali terapie s pomocí malých zvířat, přesněji akvariijními rybičkami a morčaty. Péče o zvířata byla integrována do každodenního režimu zařízení a klienti se na této péči podíleli. Akvariijní ryby byly používány pro svůj uklidňující účinek, zatímco morčata byla využívána pro praktické aktivity jako například krmení, čištění a hraní si. Terapie byla přizpůsobena individuálním potřebám klientů.

Dále dva respondenti, R1 a R4, mají zkušenosti s hipoterapií. R1 uvedl, že je to nejčastěji používaná forma AAT a klienti ji mají k dispozici jednou měsíčně na farmě. Na druhé straně R4 zahrnuje hipoterapii do specifických letních aktivit pro rodiny s dětmi, které se také konají na farmě. Oba respondenti se shodují v tom, že terapie se provádí mimo jejich zařízení a klienti se zabývají péčí o koně, jízdou v kruhu a na vyjížďce. Také se protahují, leží na koni a během programu následují pokyny.

Respondent R5 popsal zkušenosti s felinoterapií, jelikož má rozsáhlé zkušenosti s rezidenční formou felinoterapie, kde jsou kočky přímo v sociální službě a klienti se o ně starají, krmí je a mazlí se s nimi.

R1 také popsal své zkušenosti s lamaterapií na rodinné farmě během víkendového pobytu. Klienti ošetřovali malé lamy před procházkou a zároveň se o nich dozvěděli něco nového. R5 zmínil praktiku ornitoterapie, ale žádný jiný respondent neměl osobní zkušenost s touto formou terapie. Tento respondent také jako jediný popsal využití hospodářských zvířat v rezidenční formě.

Výzkum se zaměřil na to, jak vnímají pracovníci sociální služby vliv terapie se zvířaty na klienty a na to, které techniky jsou nejefektivnější a proč. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že všichni respondenti souhlasí s tím, že terapie se zvířaty má pozitivní vliv na klienty. Každý respondent měl jiné zkušenosti s konkrétními technikami terapie se zvířaty a považoval je za účinné z různých důvodů. Respondenti se shodli na tom, že výběr zvířete závisí na vhodnosti pro každého klienta a na pravidelnosti realizace zooterapie.

Respondenti R2 a R4 vyhodnotili canisterapii jako nejúčinnější terapii díky její pravidelnosti a pozitivnímu vlivu na klienty, včetně zvýšené komunikace a fyzické aktivity. Respondent R1 ohodnotil hippoterapii jako nejvýhodnější, zatímco respondent R3 považoval terapii s malými zvířaty, jako jsou morčata, za nejúčinnější. Pozorovali, že terapie s malými zvířaty má pozitivní vliv na motivaci klientů, komunikační schopnosti a kreativitu. Respondent R5 uvedl, že v jejich zařízení praktikují ornitoterapii pomocí voliéry s andulkami, jako hlavní benefit uvedl to, že se zde klienti dokáží vnitřně zklidnit. Rovněž používají hospodářská zvířata a vlastní terapeutickou farmu, zde uvedl, že vliv vidí hlavně v budování zodpovědnosti, aktivizaci klientů a motivaci.

V rámci studie vznikly i kategorie, které nebyly primárně zjišťovány, avšak vznikly na základě rozhovorů s pracovníky. Pracovníci reflektovali problematiku ve vyhledávání odborníků, kteří se zaměřují na zooterapii, a současně to, jakým způsobem oni sami vyhledávali informace o možnostech zooterapie. Výzkumné zjištění ukazuje, že na terapii se zvířaty se podílejí různé osoby, včetně kvalifikovaných canisterapeutů, majitelů zvířat bez kvalifikace a sociálních pracovníků. Informace o možnostech využití zvířat k terapii se často šíří prostřednictvím sociálních sítí a internetových stránek. Například terapii s malými zvířaty provozuje sama sociální pracovnice a v jiném zařízení canisterapeut. Implementace zooterapie do pravidelných aktivit v organizaci, kde působí R5, probíhá výhradně za účasti sociálních pracovníků.

Respondenti dále uváděli důvody, proč zooterapii nerealizují, či co jim v tom brání. Dva respondenti uvedli, že problémem při implementaci terapie je nedostatek poskytnutých finančních prostředků. Nicméně také zmínili, že tuto otázku řeší prací s klienty a jejich rodinami. A v případě R1 zakoupili a zařídili akvárium přímo ve službě i za pomoci klientů

a prodeje výrobků. Respondent R4 dodává, že v jejich případě mají klienti možnost platit za aktivity prostřednictvím zdravotního pojištění. Avšak z tohoto důvodu neimplementují hipoterapii častěji, ale pouze během letních pobytů.

V souvislosti s financemi respondent R1 dodává, že by rádi prováděli častěji canisterapii, ale musí rozdělit přidělené finanční prostředky do více aktivit. Podobně také odpovídají na otázku, zda by chtěli opakovat lamaterapii s klienty.

Respondent R2 by uvítal častější implementaci terapie s malými zvířaty, morčaty, ale důvodem je vytíženost terapeuta. K tomu dodává, že hledali i jiné odborníky, kteří by se tím zabývali, ale nenašli nikoho

Během rozhovoru o felinoterapii se mezi respondenty objevily dva problémy. Prvním z nich byla kontraindikace u klientů R1, konkrétně alergie. Respondent R2 uvedl, že felinoterapie není nejvhodnější formou pro jejich klienty. Nicméně sama hovořila o možnosti, kterou považuje za prospěšnější, a také vysvětlila, proč tuto možnost neimplementují. Touto možností jsou robotická zvířata, která se využívají k terapii. Konkrétně se zmínila o robotických kočkách. Tuto terapii ale doposud nezařadili z důvodu financí v návaznosti na malý počet praktických informací a výzkumů v této oblasti v českém a slovenském prostředí.

2.7 Shrnutí výzkumu

Tento výzkum se zaměřil na hodnocení a vnímání terapie se zvířaty pracovníky sociálních služeb. Dílčí otázky se týkaly využívaných technik terapie se zvířaty, frekvence a způsobu provádění zooterapie v zařízeních, prostorů pro terapii se zvířaty, vlivu terapie na klienty a efektivity jednotlivých technik terapie se zvířaty. Z výsledků vyplývá, že terapie se zvířaty se v různých sociálních službách liší v závislosti na cílové skupině klientů, kteří jí využívají. Nejčastěji využívanou metodou terapie asistované zvířaty byla canisterapie. Pracovníci sociálních služeb pozorovali, že může stimulovat komunikaci a už přítomnost terapeutického psa přináší radost klientům. Rovněž uvádějí, že terapie se zvířaty má pozitivní vliv na klienty a je efektivní. Na čtvrtou dílčí otázku, která se týká vlivu terapie se zvířaty na klienty, odpověděli pracovníci sociálních služeb většinou pozitivně. Uvedli, že terapie se zvířaty pomáhá klientům snižovat stres, zlepšovat náladu, stimulovat komunikaci a posilovat sociální interakce. Respondenti také potvrdili, že terapeutická zvířata mají pozitivní vliv na celkovou atmosféru v zařízení, což vede ke zlepšení nálady a vztahů mezi klienty a personálem.

Na poslední dílčí otázku, která se týká nejefektivnějších technik terapie se zvířaty, odpověděli pracovníci sociálních služeb různě. Někteří z nich preferovali hipoterapii nebo jiné terapie se zvířaty, zatímco jiní se nerozhodli a uváděli, že všechny terapie mají své výhody a nevýhody.

Celkově lze tedy konstatovat, že terapie se zvířaty je v praxi sociálních služeb velmi rozšířená a využívá se v různých formách a s různými cílovými skupinami klientů. Respondenti zároveň potvrdili pozitivní vliv terapie se zvířaty na klienty a atmosféru v zařízení. Přestože se různí v preferencích ohledně nejefektivnějších technik terapie se zvířaty, lze konstatovat, že všechny terapie mají své výhody a mohou být úspěšné při podpoře klientů v sociálních službách.

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jak sociální pracovníci vnímají a hodnotí použití zvířat v terapii, stejně jako jejich zkušenosti s touto formou. Celkově studie zjistila, že terapie se zvířaty je běžnou formou terapie ve zkoumaných zařízeních. Terapie často zahrnuje aktivity, které podporují komunikaci, poskytují pohodlí a zlepšují relaxaci. Dále klienty motivují, aktivizují a budují v nich pocit zodpovědnosti.

Další výzkumy v této oblasti by se mohly zaměřit právě na nedostatky, které zmínily sami respondenti, a to v oblasti neodborného personálu a taktéž v možnosti využívání robotických zvířat v českém prostředí a srovnání jejich vlivu na klienty.

Závěr

Téma „Terapeutický potenciál zvířat“ jsem zpracovala z důvodu mého dlouhodobého zájmu o tuto problematiku. Hlavním cílem bylo zjistit, jak pracovníci sociálních služeb vnímají a hodnotí využití zvířat v terapii a jaké jsou jejich zkušenosti s touto formou.

V teoretické části jsem se zabývala definicí a vlivem zooterapie a jednotlivými odvětvími terapie za pomoci zvířat, a to jak dle metod, tak i dle druhu zvířete. Čerpala jsem z dostupných poznatků, a to převážně z domácí a zahraniční odborné literatury a internetových zdrojů.

Vzhledem k tomu, že je zooterapie vyhledávána v oblasti sociálních služeb, rozhodla jsem se v praktické části této práce zaměřit přímo na sociální pracovníky, kteří se v rámci své práce setkávají s využitím zooterapie. Výzkumný cíl se soustředil na postoj těchto pracovníků k této formě terapie a na to, jakým způsobem pracovníci zvířata využívají ve své profesi. V rámci tohoto výzkumu byly provedeny polostrukturované rozhovory s pěti sociálními pracovníky.

Výsledky naznačují, že se terapie se zvířaty liší v závislosti na cílové skupině klientů. Pracovníci sociálních služeb pozorovali, že má celkově pozitivní vliv na klienty a je efektivní při snižování stresu, zlepšování nálady, stimulování komunikace a posilování sociálních interakcí. Respondenti také potvrdili, že terapeutická zvířata mají pozitivní vliv na atmosféru v zařízení, což vede ke zlepšení nálady a vztahů mezi klienty a personálem. Pracovníci sociálních služeb měli různé preference ohledně nejefektivnějších technik terapie se zvířaty, ale shodují se na tom, že terapie podporuje komunikaci, poskytuje pohodlí a zlepšuje relaxaci, motivuje klienty, aktivizuje je a buduje v nich zodpovědnost.

Přínos své práce vidím ve zjištění postojů sociálních pracovníků v této oblasti. Výsledky této práce tak mohou pomoci lépe porozumět využití terapie se zvířaty a podpořit další výzkumy v této oblasti. Výzkumy v oblasti terapie se zvířaty by se mohly zaměřit na nedostatky, které byly zmíněny respondenty, a to zejména v oblasti nedostatku odborného personálu, který by tuto terapii mohl provádět. Tento problém by mohla odstranit možnost dalšího vzdělávání sociálních pracovníků v této oblasti. Dále by bylo zajímavé zkoumat možnosti využívání robotických zvířat v českém prostředí a srovnat jejich vliv na klienty s tradičními terapeutickými zvířaty. Tyto další výzkumy by mohly přinést nové poznatky a pomoci zlepšit kvalitu terapie se zvířaty v sociálních službách.

Seznam použitých zdrojů a literatury

- BAJTLEROVÁ, I. a kol., 2013. *Využití vybraných zvířat v zoorehabilitaci* [online]. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/68131682-Vyuziti-vybranych-druhu-zvirat-v-zoorehabilitaci-kolektiv-autoru.html>
- BICKOVÁ, J., ed., 2020. *Zooterapie v kostce: minimum pro terapeutické a edukativní aktivity za pomoci zvířete*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1585-1.
- ČÍHAL, P., 2013. *Zoomorfní tematika v lidové tradici*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti. ISBN 978-80-87671-07-8.
- DAHLKE, R. a I. BAUMGARTNER, 2018. *Zvíře jako zrcadlo lidské duše*. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-1882-5.
- DELFINOTERAPIE, 2023. Jak delfinoterapie působí. *Delfinoterapie.cz* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <http://www.delfinoterapie.cz/o-delfinoterapii/jak-delfinoterapie-pusobi/>
- DOLEŽALOVÁ, A., 2007. Papoušci – ornitoterapie. In: VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. ISBN 978-80-7322-109-6.
- DOLPHINS-WORLD, 2023. Dolphin Assisted Therapy. *Dolphins-world.com* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.dolphins-world.com/dolphin-assisted-therapy/>
- FANTOVÁ, M. a L. NOHEJLOVÁ, 2012. *Základy chovu lam*. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací. ISBN 978-80-7271-200-7.
- FREEMAN, M. Terminologie v zooterapii. In: VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. ISBN 978-80-7322-109-6.
- GALAJDOVÁ, L a Z. GALAJDOVÁ, 2011. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-879-1.
- GALAJDOVÁ, L., 1999. *Pes lékařem lidské duše*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-789-3.
- GARNIER, S., 2019. *Chovejte se jako kočka 2*. Brno: Jota. ISBN 978-80-7565-552-3.
- HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2
- HERMANNOVÁ, H., D. MÜNICOVÁ a Z. NERANDŽIČ, 2014. *Základy hipoterapie*.

Praha: Profi Press. ISBN 978-80-86726-57-1.

HESS, L. a R. FIALOVÁ. 1995. Vliv zvířat na psychiku člověka: Tajemství zvířecích miláčků. *Vesmír* [online]. 74(11), 636–637 [cit. 2023-02-27]. ISSN 0042-4544. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/1995/cislo-11/vliv-zvirat-psychiku-cloveka.html>

KARÁSKOVÁ, V., DOHNAL T., 2011. *Zoorekrece*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2881-9.

KHOLOVÁ, H., 1987. *Historie psího rodu*. Praha: Práce. ISBN 24-007-87.

LACINOVÁ, J., 1997. Potřeba legislativního zakotvení statutu terapeutických zvířat. *Ochrana zvířat a welfare '97*. Brno: VFU. ISBN 80-85114-15-1.

LACINOVÁ, J., 2007. Historický vývoj zooterapie a její současný stav. In: VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. ISBN 978-80-7322-109-6.

LOUČKA, R., 2007. Farmingterapie. In: VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. ISBN 978-80-7322-109-6.

MAHELKA, B., 2003. Není jenom canisterapie. In: Sborník příspěvků. *Mezinárodní seminář o zooterapiích*. Brno: Sdružení Filia, s. 32–37. ISBN 80-239-3591-7.

MAHELKA, B., 2007: Malá zvířata. In: VELEMÍNSKÝ, M a kol. *Zooterapie ve světě objektivních poznatků*. České Budějovice: DONA. ISBN 978-80-7322-109-6

MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

MÜLLER, O. a kol., 2014. *Terapie ve speciální pedagogice*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4172-7.

NERANDŽIČ, Z., 2006. *Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí*. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01809-8.

ODENDAAL, J., 2007. *Zvířata a naše mentální zdraví: proč, co a jak*. Praha: Brázda. ISBN 978-80-209-0356-3.

PROTIVA, T., 2011. *Obloky plži čeledi achatinidae - Abeceda teraristy*. Roudná: Robimaus. ISBN 978-80-87293-22-5.

RENOTIÉROVÁ, M. a L. LUDÍKOVÁ, 2004. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0873-2.

SVOBODOVÁ, I. a kol., 2010. *Zoorehabilitace a aktivity se zvířaty pro rozvoj osobnosti*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze. ISBN 978-80-213-1912-7.

TVRDÁ, A., 2020. *Canisterapie: zvíře v sociálních službách*. Praha: Nakladatelství Plot. ISBN 978-80-7428-366-6.

VELEMÍNSKÝ, M. a kol., 2007. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. ISBN 978-80-7322-109-6.

VELENSKÁ, N., 2007. *Hlodavci*. Roudná: Robimaus. ISBN 978-80-903-3572-1.

VELENSKÁ, N., 2014. *Chováme exotické mazlíčky*. Arista Books. ISBN: 978-80-87867-14-3

ZENTRICH, J. A., 2003. *Apiterapie*. Praha: Eminent. ISBN 80-7281-104-5.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled respondentů.....	25
Tabulka 2: Využívané druhy zooterapie	26
Tabulka 3: Realizátor zooterapie.....	30
Tabulka 4: Zdroje informací o zooterapii	30
Tabulka 5: Nejefektivnější typ zooterapie dle respondentů	32
Tabulka 6: Důvody nerealizování zooterapie.....	34